

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 7 Sayı: 32 Volume: 7 Issue: 32
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**URDU ŞAİRİ MİRZÂ GÂLİB VE DÎVÂN ŞAİRİ HAŞMET'İN ŞARAP REDİFLİ GAZELLERİ
ÜZERİNE BİR MUKÂYESE DENEMESİ***

***THE COMPARISON ESSAY WITH REGARD TO WINE RHYMED GAZALS OF URDU POET
MIRZA GALIB AND DIVAN POET HASHMET***

Turgut KOÇOĞLU**

Öz

Mukâyeseli edebiyat, farklı veya aynı dil ve kültürlerle âit edebî eserlerin benzerlik, tesir ve yakınlıklarını inceleyen sistemli bir sanattır. Türk edebiyatı ile başta Batı edebiyatı olmak üzere Arap ve Fars edebiyatları arasında mukâyeseli çalışmalar yapılagelmiştir. Şimdiye kadar Klâsik Türk şiiri ile temellerini Türklerin attığı Urdu dili ve edebiyatı üzerine bir mukâyeseli çalışma yapılmamıştır. Bu yazıda Urdu edebiyatının önemli isimlerinden Mirzâ Gâlib ile Klâsik Türk edebiyatı şairlerinden Haşmet'in şarap redifli gazelleri üzerine mukâyeseli çalışmaya çalışılmıştır. İki şairin hayatı, şiirlerin biçim özellikleri, konu ve teması ile dil ve üslûbu mukayese edilmiş, bu noktalardaki benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiş ve iki şair ve şiir arasında bir etkileşimin olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mukâyeseli edebiyat, Klâsik Türk edebiyatı, Urdu edebiyatı, Mirzâ Gâlib, Haşmet.

Abstract

Comparative literature is a systematic art which examines the similarity, effect and proximity of literary works of the same or different languages and cultures. Comparative studies have been made among Turkish literature, mainly Western Literature and Arabic Literature along with Persian literature. No Comparison studies have been done on Classical Turkish Poetry and Urdu Language and Literature, the basics of which had been constructed by Turks yet. This article attempts to make a comparison between an important figure of Urdu literature, Mirza Galib and one of the classical Turkish literature poets Haşmet's odes on wine with rhyme. Two poet's life and format specifications of their poetry, issues and themes with language and style of speech have been compared, the similarities and differences have been identified, and it has been concluded that there are no interactions between the two poets and their poetry.

KeyWords: Comparative Literature, Classical Turkish Literature, Urdu Literature, Mirza Ghalib, Hashmet.

* Bu yazı, IX. Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu'nda (Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu Anısına) sunduğumuz tebliğin genişletilmiş hâlidir.

** Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Mukâyeseli edebiyat, benzerlik tesir ve yakınlık meselelerini inceleyen sistemli bir sanat olarak nitelenir. Farklı milletlerin, farklı dil ve kültürlerin edebî metinlerini inceleyerek onlar arasındaki paralelliği, benzer ve farklı noktaları tespit eder. (Kefeli 2000: 9) Yeter ki bu edebî metinler birçok dile ya da kültüre ait olsunlar. Onları daha iyi tanımlayıp anlamak ve onlardan zevk alabilmek için aynı geleneğe ait bulunsunlar. (Rousseau-Pichois 1994: 182) Mukâyeseli, farklı ulusların eserleri üzerine yapılabildiği gibi ulusal edebiyatın kendi eserleri arasında da yapılabilir. (Aytaç 2003: 18) Yani yerel bir eser yabancı bir eserle mukâyeseli edilebileceği gibi yerel bir eser yine yerel başka bir eserle karşılaştırılabilir.

Mukâyeseli edebiyat biliminin temelinde farklı milletlerin edebiyatları arasındaki etkileşimi ortaya çıkarma ve kendi edebiyatını güçlendirme kaygısı vardır. Eğer bir edebî eser/yazar mukâyeseli bu kaygıyla yapıyor ve etkileşim ortaya konuyorsa buna "Mukâyeseli Edebiyat Bilimi", bir etkileşimi ortaya çıkarma amacı olmadan iki eser/yazar mukâyeseli ediliyorsa buna da "Edebiyat Mukâyesesi" denilebilir.

Bu yazının başlığından da anlaşılacağı üzere burada iddialı bir "Mukâyeseli Edebiyat Bilimi" çalışmasından söz edilemez. Bilindiği üzere Türk edebiyatı-Batı edebiyatı, Türk edebiyatı-Fars edebiyatı ve Türk edebiyatı-Arap edebiyatı üzerine mukâyeseli edebiyat çalışmaları yapılagelmiştir. Ancak temelini Türklerin oluşturduğuna dair kabûllerin bulunduğu Urdu dili ve edebiyatı ile Klâsik Türk edebiyatı üzerine bir mukâyeseli çalışması bulunmamaktadır. Bu sebeple Urdu edebiyatı ile Klâsik Türk edebiyatının etkileşimi, benzerlikleri ve farklılıklarına dair şimdiki kadar herhangi bir kanaat ortaya konmuş değildir.

Hint-Avrupa dil ailesinden olan ve adını Türkçe "Ordu" kelimesinden alan Urdu dili, günümüzde Pakistan'ın resmî ve millî dilidir. Bu dil; önce Araplar, ardından da Türklerin, Hindistan'da hüküm sürdükleri asırlar boyunca Arapça, Farsça ve az sayıda Türkçe kelimenin yerli dillere karışmasıyla ortaya çıkmıştır. (Benli 2004: 91) 1027 yılı Urdu dilinin doğum tarihi olarak kabul edilir. Çünkü bu tarihte Gazneli Mahmud'un Pencap'ı ele geçirmesiyle Müslüman askerler bölgeye gelip Lahor'a yerleştiler. Resmî dilleri Farsça olan bu askerler Pencabî konuşan yerli halkla irtibat kurarak onların dilini öğrendiler. Fakat bu dili konuşurken birçok Farsça ve Arapça kelimeyi de Pencap diline soktular. Böylece Urdu dilinin ilk şeklini meydana getirdiler. Bu hadiseden 160 yıl sonra bölge, Kutbüddin Aybek'in saldırılarına maruz kaldı. Aybek, Lahor'da yerli halk ile karışan ve Urduca'nın ilk şeklini konuşan Müslüman askerleri de yanına alıp 1193'te Delhi'yi ele geçirdi ve 1206'da Delhi Sultanlığı'nı kurdu. Kutbüddin Aybek'in Delhi'ye getirip yerleştirdiği bu askerlerin diline Delhi halkının konuştuğu Khari Boli'nin de eklenmesiyle bugünkü Urduca ortaya çıktı. (Toker 2012: 171) Urdu dilinin menşei ile ilgili muhtelif görüşler olsa da bu dilin oluşumundaki temel etkene dair genel kanaat, Hindistan topraklarına Müslümanların özellikle Türklerin seferler düzenlemeleri ve bu coğrafyada devlet kurmalarıdır.

Urdu dilinin bir edebiyat dili olarak gelişimi belli bir süreci takip eder. Kuzey Hindistan'da Urdu edebiyatının başlatıcısı olarak Agra yakınlarında doğan ve Türk asıllı olan Emir Hüsrev Dehlevî (1255-1325) kabul edilir. İlk Urduca gazeli Emir Hüsrev yazmıştır. Hindistan'ın güney bölgesi Dakkan'da, Urdu edebiyatı 14. asırda başlamış ve Kuzey Hindistan'dan sonra fethedilmesine rağmen burada Urdu edebiyatı daha çok ilerlemiştir. 14 ve 15. yüzyıllarda Bandah Navaz, Gesu Daraz; 16 ve 17. yüzyıllarda II. İbrahim Âdil Şâh, Alinamah, Nusratî, Kutup Şâh, Gavvâsî, İbni Naşşâtî ve Molla Vachî Urdu şiirinin önemli şairleri arasındadır.

Babürler (1526-1857) devrinde Urdu edebiyatı, Tac Mahâl'i yaptıran Şâh Cihan'ın oğlu Âlemgîr zamanında (1658-1707) gelişme göstermiştir. Bu dönemin ilk Urdu şâiri Velî'dir (1668-1744) ve o, kendisinden sonraki birçok Urdu şâiri tarafından örnek alınmıştır. Velî'nin çağdaşları arasında Da'ud Aurangâbâdî (ö.1744) ve Sirac Aurangâbâdî (1715-1763) önemli şairlerdir. 18. asırda Mîr Taki Mîr, Mîr Hasan gibi şairler Urdu edebiyatının en iyi şairleri kabul edilir.¹

¹ Geniş bilgi için bakınız: Selma Benli, "İlk Dönem Urdu Edebiyatına Genel Bir Bakış", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 13, Bahar 2004, s. 91-106.

Bu yazıda konu edilen ve hayatı hakkında aşağıda bilgi verilecek olan Mîrzâ Gâlib (1796-1869) ise zayıflamaya başlamış olan Urdu edebiyatını 19. yüzyılda tekrar canlandıran ve zirveye taşıyan kişidir. O, Klâsik Urdu şiirinin son temsilcisi ve Modern Urdu şiirinin öncüsüdür.

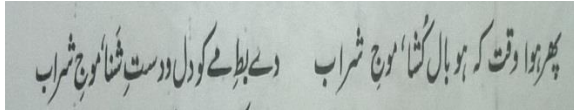
Urdu edebiyatında son derece önemli bir yere sahip olan Gâlib'in hayatında ve şiirlerinde "şarab"ın özel bir yeri vardır. Gâlib Dîvân'ında, "mevc-i şarab" redifli bir gazel bulunmaktadır. Dîvân şiirinde ise neredeyse sevgiliden çok konu edinilen kavram "şarap" olmasına rağmen yaklaşık yirmi dîvânda yapılan taramada sadece Haşmet dîvanında "şarap" redifli gazele rastlandı ve Gâlib ile arasında fazla zaman farkı olmayan Haşmet'in (ö. 1768) gazeliyle Gâlib'in gazeli mukâyese edilmeye çalışıldı.

Gürsel Aytac'a göre "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi"nin görevi farklı dillerde yazılmış iki eseri, konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak, benzer ve farklı yanlarını tespit etmek nedenleri üzerine yorum getirmektir. (Aytac 2003: 7) Aytac'ın bu ifadesine göre iki eserin mukayesesinde **konu, düşünce** ve **biçimin benzerliklerinin ve farklılıklarının** tespiti esastır. Bu mukayese noktalarında şairin hayatı ve edebî kişiliğinin de etken olacağı hesaba katılarak Gâlib ile Haşmet'in gazellerinin mukâyesesi şu başlıklar altında yapılmaya çalışılmıştır:

1. Şairlerin hayatı ve edebî kişiliği
2. Şiirlerin biçim özellikleri
3. Şiirlerin konu ve şaraba bakış açısı
4. Şiirlerin dil ve üslubu

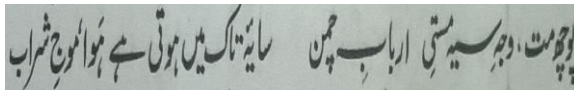
Bu başlıklara geçmeden önce Gâlib'in gazelinin orijinal yazı şekli, okunuşu ve Türkçe tercümesi ile Haşmet'in gazelinin transkripsiyonlu metni ve günümüz Türkçesine aktarımı aşağıda verilmiştir:

Mîrzâ Gâlib'in Gazeli:

1. Phir hua waqt ke ho baal-e-kusha, mauj-e-sharab
De bat-e-mai ko dil u dast-e-shana, mauj-e-sharab

(Yine zamanı geldi, artık şarap dalgası kanatlarını açar. Şarap dalgası, kuğu gibi testilere gönül ve el –yüzme yeteneği- verir.)

2. Puch mat, wajh-e-si-e-masti-e-arbab-e-chaman
Saa-e-taaq me hoti hai hawa, mauj-e-sharab.

(Bahçe erbâbının sarhoşluğunu sorma. Hava, üzüm asmasının gölgesinden geçince şarap dalgası olur.)

Haşmet'in Gazeli:

1. Verince la'l-i leb-i yâra âb u tâb şarâb
Bu hânûmân-ı dili eyledi harâb şarâb

(Şarap sevgilinin la'l gibi dudağına parlaklık verince, bu gönül hânesini harap eyledi.)

2. Çerâğ-ı âha ne hâcet görindi şubh-ı vişâl
Edince ruhları hem-reng-i âftâb şarâb

(Şarap, sevgilinin yanaklarını güneş renginde edince kavuşma sabahı göründü. Âhın mumuna ne gerek!)

جو ہوا غرتے، بختِ رسا رکھا ہے سر سے گزرتے پہلی ہے بال ہاں موجِ شراب

3. Jo hua garq-e-mai, bakht-e-rasa rakhta hai
Sar se guzre pai bhi hai baal-e-Huma, mauj-e-sharab

(Sharaba gark olan kişi talihli oldu. Şarap dalgası kişinin başına konan Hümâ gibidir.)

ہے برسات وہ موسم کو عجب کیا ہے؟ اگر موجِ ہستی کو کرے فیض ہوا موجِ شراب

4. Hai ye barsat who mausam, ke acab kiya hai ? agar
Mauj-e-hasti ko kare faiz-e-hawa, mauj-e-sharab.

(Eğer havada bir bereket varsa şaşırma, çünkü yağmur mevsimidir. Havanın feyziyle şarap dalgası, hayat dalgası olur.)

چار موجِ اُٹھتی ہے طوفانِ طرب سے ہر سو موجِ گل، موجِ شفق، موجِ صبا موجِ شراب

5. Char mauj hothti hai toofan-e-tarab se her soo
Mauj-e-gul, mau-e-shafaq, mauj-e-saba, mauj-e-sharab.
şarâb

(Bu mevsimde her tarafa dört mutluluk dalgası yayılır: gül dalgası –gül kokusu-, şafak dalgası-berrak şafak-, saba dalgası-sabah meltemi-, şarap dalgası.)

جس قدر رُوحِ نباتی ہے جگر تشنه، ناز دے ہے تسکینِ ابرمِ آبِ بقا موجِ شراب

6. Jis qadar rooh-e-nebati hai jigar tishne-e-naaz
De hai teskin, be dam-e-aab-e-baqa, mauj-e-sharab.

(Bitkilerin rûhu, açılıp serpilmeye o kadar susamıştır ki, onları teskin etmek için âb-ı hayat verir, şarap dalgası.)

بسکہ دڑے ہے گت تاک میں خوں ہو ہو کر شہپر زنگے ہے بال گت موجِ شراب

7. Bas ke daur-e-hai rag-e-taaq me khooh ho ho kar
Shehpar-e-rang se hai baal-kusha, mauj-e-sharab.

(Üzümün -asmanın- damarlarında kan olup koşturur, rengin kanadında kanat açmak için şarap dalgası.)

3. Sudâ'-ı renc-i humâr-ı firâkı def' etdim
Öpünce la'lini dedim zihî şarâb şarâb

(Sevgilinin kırmızı dudağını öpünce ayrılık humârının rahatsız edici baş ağrısından kurtuldum. Bu şarap, ne güzel şarap, dedim.)

4. Fürûğ-ı âteş-i terdir zemîn-i 'âlem-i âb
Bu âb u tâbî anuñçün bulur kebâb şarâb

(İçki meclisinin zemini, yeni ateşin parlaklığıdır. Bu yüzden şarap ve kebapta güzellik ve parlaklık vardır.)

5. Nümâyişinde tefâvüt zuhûr eder Haşmet
Ne veche perde-yi rengin eder niķâb

(Haşmet, şarap –sevgilinin yüzünü- renkli bir örtüyle nasıl örttü ki görünüşünde farklılık ortaya çıktı.)

موجہ گل سے چراناں ہے گذرگاہ خیال ہے تصویریں زبیں جلوہ نما موج شراب

8. Mauj-e-gul se hai cheragan hai gujar-gaah-e-khayal
Hai tasawwur me je bas jalwa-e-noma, mauj-e-sharab.

(Hayâlin dolaştığı yollar, gül dalgasından çırağan gibidir.
Düşünceme göre bu cilveleri gösteren şarap dalgasıdır.)

نشے کے پردے میں ہے ہوتا شائے داغ بسکہ رکتی ہے سر نشوونما موج شراب

9. Nashe ke parde me hai mahv-e-tamasha-e-demag
Bas ke rakhti hai sar-e- nash-o-noma, mauj-e-sharab.

(Neşe perdesine bürünüp dimağda temâşaya çıkar,
kendi neşv ü nemâsını seyretmeye düşkündür, şarap dalgası.)

ایک عالم پر ہیں طوفانی کیفیت فصل موج سبزہ لوزخیز سے ہفتا موج شراب

10. Ek aalam pe hai toofaniy-e-kaifiyat-e-fasl
Mauj-e-sabj-e-naukhez se ta, mauj-e-sharab

(Mevsimin güzelliği tufan gibi tüm âleme yayıldı.
Bir yanda yeni yeşeren çiçekler, bir yanda şarap dalgası.)

شرح ہنگامہ ہستی ہے ازب، موسم گل رہبر قطبہ بہ دریا ہے خوشاموج شراب

11. Sharh-e-hangam-e-masti hai, je hai, mausam-e-gul
Rahbar-e-qatre be-darya hai, khusha, mauj-e-sharab.

(Gül mevsimi -bahar- güzel bir hayatın şerhidir.
Damlanın, denize giden yolunda rehberidir, şarap dalgası.)

ہوش اڑتے ہیں مرے جلوہ گل دیکھ استاد پھر ہوا وقت کہ ہو بال کٹا موج شراب

12. Hosh urte hain mere jalwa-e-gul dekh , Asad
Phir huwa waqt ke ho baal-e- kusha, mauj-e-sharab

(Esed, gülün cilvelerini seyretmek beni mest etti.
Şimdi zamanı geldi, artık kanatlarını açar şarap dalgası.)²

² Gazel'in tercümesinde, Jamia Millia İslamia Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Dr. Sarwarul Huda ve Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi Dr. Mohsin Ali yardımcı olmuştur. Ayrıca Prof. Dr. Celal Soydan'nun Gâlib Dîvân'ından faydalanılmıştır.

1. Şairlerin Hayatı ve Edebî Kişiliğinin Mukayesesi

a. Gâlib'in Hayatı ve Edebî Kişiliği:

Asıl adı Mîrzâ Gâlib'dir. Şiirlerinde Esed mahlasını ve Galib mahlasını kullanmıştır. 27 Aralık 1797'de Hindistan'ın Agra şehrinde doğmuştur. Dedesi Mîrzâ Kovkan Beg Han, 18. yüzyılın başlarında Orta Asya'dan Hindistan'a gelmiş rütbeli bir askerdir. Dedesi, babası Mîrzâ Abdullah Beg Han ve amcası Nasrullah Beg önemli konumda asker olmalarına rağmen, Gâlib tam aksine ilim ve edebiyatda temeyyüz etmiş bir şahsiyettir. Bunun temelinde daha 5 yaşındayken babasını 9 yaşındayken de hâmesi olan amcasını kaybetmesi ve bunun üzerine annesinin, onun bir asker olarak yetişmemesi için çaba sarf etmesi vardır. Gâlib küçük yaşta, Mevlevî Muhammed Muazzam'dan Farsça ve Felsefe öğrendi. 9-10 yaşındayken çok güzel şiirler yazdı. Meşhur şair Bedil'den etkilendi. Onun şiirlerini okuyan Muhammed Muazzam, Galib için "Onun bilgisi ve kabiliyeti Allah vergisidir." dedi. (Husain 1997: 1-2)

Gâlib daha 10 yaşına varmadan bütün ailesini kaybettiği için kendisini şaraba, eğlenceye ve kumara verdi. Bunun farkında olan amcasının hanımı, Galip 13 yaşındayken onu Delhi'nin ünlü âilelerinden Navab Han'ın kızı Umrav Begüm ile evlendirdi. Evliliği vesilesiyle Delhi'ye yerleşen Gâlib'e bu şehir; şarap, bezm ve eğlence için daha fazla imkânlar sundu. Gâlib, Delhi'de bürokratların ve soylu insanların meclisinde bulundu. İlk başlarda maddi sıkıntı çekmeyen Gâlib, İngiliz hükümetinin, kendisine dedesinden kalan tımarlara el koyması sebebiyle para sorunu yaşadı. 30'lu yaşlarından vefat edene kadar ömrü maddi sıkıntılarla geçti. Gâlib, 15 Şubat 1869'da öldü.

Gâlib, dünyevî bir şâir olduğu için onun şiirlerinde aşk ve şarap gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır. Sûfî şairlerin tasavvufî anlamda kullandığı sâkî, meyhane ve şarap gibi kavramlar Gâlib'in şiirlerinde tamamen gerçek anlamdadır. Hatta o, bir şiirinde şöyle der: "*Benden gül kokulu sözler işitmek isterseniz, sohbetime başlamadan önce bir kadeh şarap hazır ediniz.*" Gâlib'in şiirlerinde din ve tasavvuf yer almaz, ancak ölümüne yakın zamanlarında yazdığı bazı şiirlerinde şiirlerini renklendirmek için dinî-tasavvufî kavramlara yer verdiği görülür. Birçok dinin bulunduğu Hindistan coğrafyasında yaşayan Gâlib, Hümanist bir kişidir. (Husain 1997: 3)

Gâlib'in şiirlerinde akıl ve mantıktan ziyade duygular ön plandadır. O duyguları o kadar gerçekçi dile getirir ki, onun şiirlerini okuyanlar, "Galib, bu şiiri benim için yazmış" derler. Gâlib, duygularını orijinal imajların, hayallerin elbiseleriyle süslemiştir. O realiteyi/gerçeği hayallerle öyle süslemiştir ki şiirlerinde somut ile soyut kusursuz mezc olmuştur.

Gâlib, gücünü kaybeden Klâsik Urdu şiirini tekrar canlandırıp zirveye taşıyan son Klâsik Urdu şairi ve ilk modern Urdu şairidir. Urdu edebiyatını Gâlib'siz düşünmek mümkün değildir.

Eserlerinden Bazıları:

Urduca Eserleri:

1. Dîvân-ı Gâlib
2. Hutût-ı Gâlib
3. Kadir-nâme
4. Mekâtib-i Gâlib
5. Nâdirât-ı Gâlib
6. Urdû-yı Mu'allâ
7. Destenbû

Farsça Eserleri

1. Destenbû
2. Dîvân-ı Farsî-yi Gâlib

3. Kat'-ı Burhân
4. Du'â-yı Sabâh
5. Mesnevî-yi Ebr ü Güherbâr
6. Mihr-i Nîm-rûz

b. Haşmet'in Hayatı ve Edebî Kişiliği:

İstanbul'da dünyaya gelen Haşmet'in doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Mehmed'dir. Babası Kazasker Abbas Efendi'dir. Küçüklükten itibaren iyi bir eğitim aldı, müderris oldu ve sahn müderrisliğine kadar yükseldi. Haşmet'in daha küçük yaşlardayken zekâsını fark eden Koca Ragıp Paşa, onu himaye etti.

Daha öğrenciyken şiir yazmaya başlayan Haşmet, devrinde hiciv ve latifeleriyle tanındı. Yazdığı siyasî hicivleri sebebiyle, Bursa'ya oradan da Rodos'a sürgün edildi. Özellikle Bursa'da iken şiir erbâbı Haşmet'in meclislerinde bulunarak, onun etrafında şiir meclisleri oluşturdu. 1768 yılında Rodos'ta öldü. Mezar'ı Rodos'tadır.

Haşmet, derbeder, nüktedan, hazır cevap ve zeki biriydi. Müderris olması sebebiyle ve Senedü'ş-Şu'ârâ adlı eserinden anlaşıldığı kadarıyla Arap dili ve edebiyatını, aruz ve belâgatı çok iyi bilmekteydi. Ayrıca tefsir ve hadîs ilimlerine de vâkıftı. Şiirlerinde genellikle Koca Ragıp Paşa ve Nâbî'nin etkileri görülür. Kaside ve gazellerinin çoğu naziredir. 256 gazelinin 78'i naziredir. Kasideleri, genellikle Nef'î'ye; Gazelleri ise İran şairlerinden Şevket ve Saib'e; Türk şairlerden Nâbî, Belîğ, Münîf, Çelebizâde Âsım, Nedim, Neylî, Fâizi, Râsih, Vehbî gibi şairlere naziredir.³

Haşmet, şiirlerinde şarabı sembolik bir kavram ve sevgili için bir benzetme ve niteleme unsuru olarak kullandığı gibi gerçek manada kullandığı da görülmektedir.

Eserleri:

1. Dîvân
2. Sûr-nâme
3. İntisâbü'l-Mülûk
4. Şehâdet-nâme
5. Senedü'ş-Şu'ârâ
6. Kasîde-yi Bürde Şerhi
7. Kasîde-yi Münferice Şerhi

Benzerlikler:

Gâlib de Haşmet de daha küçük yaşta zekâları ile dikkat çekmişler, ilim tahsiline ve şiir yazmaya başlamışlardır. İki şair de hayatları boyunca edebiyat ve ilimle iştigal etmişlerdir. Gâlib ve Haşmet doğdukları yerde bir müddet yaşadıkları sonra başka bir şehre gitmişler, göç ettikleri şehirde seçkin şiir ve edebiyat meclislerinde bulunmuşlardır. Galip ve Haşmet, ömürlerinin son zamanlarını sıkıntı içinde geçirmişlerdir. İki şairin de manzum ve mensur eserleri vardır.

---

³ Haşmet'in hayatı ve külliyatı için bakınız: Haşmet, Haşmet Külliyatı (Dîvân, Senedü'ş-Şu'ârâ, Vilâdet-nâme, İntisâbü'l-Mülûk), haz. Dr. Mehmet Arslan, İ. Hakkı Aksoyak, Dilek Matbaacılık, Sivas, 1994.

Farklılıklar:

Gâlib ve Haşmet'in hayatı ve edebî yönleri arasında farklı coğrafyaların şairleri olmaları sebebiyle önemli farklar vardır. Gâlib, Hindistan'ın Agra ve Delhi şehirlerinde, Babür devletinin son ve İngiliz istilasının ilk zamanlarında yaşamıştır. Haşmet, Osmanlı topraklarında İstanbul, Bursa, İzmir ve Rodos'ta Osmanlı'nın gerileme zamanında yaşamıştır. Gâlib, Haşmet öldükten 29 sene sonra doğmuştur ki bu da neredeyse bir kuşak fark demektir. Gâlib'in dedesi ve babası rütbeli askerlerdir, ancak Haşmet'in babası ilmiye sınıfindandır, kazaskerdir.

Galip eserlerini Urduca ve Farsça yazmıştır. O, zayıflayan Urdu dili ve edebiyatını ihyâ etmiş, ona yeni bir nefes olmuş; Klâsik Urdu dili ve edebiyatının son, modern Urdu dili ve edebiyatının ilk sanatkarı olmuştur. Haşmet ise eserlerini Osmanlı Türkçesi ile yazmış, -Gâlib'in Urdu dili ve edebiyatında yaptığı gibi- gücünü yitirmeye başlayan Klâsik Türk şiirine ciddi bir yenilik ve canlılık getirmemiştir. Gâlib, kendinden sonrakilerin örnek aldığı bir şair iken, Haşmet'in şiirlerinin önemli bir kısmı başka şairlere naziredir ve kendinden sonraki şairleri etkilediği söylenemez.

2. Şiirlerin Şekil Özelliklerinin Mukayesesi:

Galib'in Şiiri:

Nazım şekli: Gazel

Vezni: Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

Beyit sayısı: 12

Kâfiye: rediften önce gelen kushâ, hawâ, nomâ gibi kelimelerin sonlarındaki "uzun a" şiirin kâfiyesini oluşturmaktadır.

Redif: mauj-e sharab

Kâfiye örgüsü: aa, xa, xa, xa...

Haşmet'in Şiiri:

Nazım şekli: Gazel

Vezni: Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

Beyit sayısı: 5

Kâfiye: rediften önce gelen tâb, hârâb, âfitâb kelimelerindeki "âb" sesleri kâfiyedir.

Redif: şarâb

Kâfiye örgüsü: aa, xa, xa, xa...

İki şair de şarabı anlatmak için gazel nazım şeklini kullanmıştır. İki gazelin vezni farklı olmakla birlikte ikisi de sık kullanılan aruz kalıplarındandır. Gâlib'in gazeli 12 beyit, Haşmet'in 5 beyittir. Gâlib'in gazelinde kâfiye iki ses değeri olan uzun "â"dır ve redif "mevc-i şarâb"dır. Haşmet'in gazelinde kâfiye üç ses değerindeki "âb"dır ve redif, "şarâb"dır.

3. Şiirlerin Konu ve Şaraba Bakış Açıları Yönünden Karşılaştırılması:

Gâlib'in Gazelinde Konu ve Şaraba Bakış Açısı:

Birinci Beyit:

Gâlib'in gazeli, bir hareketle başlar ve bu hareketin neticesinde olaylar silsilesi olur ve gazel yine aynı hareketle biter. Gazelde her hadiseye yön veren, her şeyin oluşmasına sebep olan bu ilk hareket, "şarap dalgasının, kanatlarını açmasıdır." Şarap dalgası, kanatlarını açmakla kadehe el ve gönül yani bir kabiliyet verir. Burada şarabın *bâl-küşâ* olması, bir teşbihi akla getirmektedir. Bilindiği üzere şarap testilerinin, uzun boğazlı bir kuşu anımsatacak şekilde olanları vardır. Bu testilerin kapakları açıldığı zaman şarap kabarcıkları, bir **kanat gibi** testinin kenarlarına saçılacaktır. Ayrıca "bâl-küşâ" ibaresi, Urdu dilinde sevgilinin bağlı veya örtülü olan saçını açması anlamında kullanılmıştır. Bu bağlamda testinin ağzının açılıp etrafa şarap kabarcıklarının saçılması, sevgilinin saçının çözülüp dağılmasına benzetilmiştir.

İkinci Beyit:

Gâlib dünyada oluşan bütün güzellikleri şaraba bağlamak için ikinci beyitte havayı, üzüm asmasının gölgesinden geçirerek sarhoş eder. Böylece hava tesiri ile meydana gelen her güzel hadise, şaraba bağlanmış olur. Hava, üzüm asmasının gölgesinden eserek sarhoş olur. Bu havayı teneffüs eden bütün dünyanın sarhoş olmasına da şaşırılmamalıdır.

Üçüncü Beyit:

Üçüncü beyitte şarap, Hüma ve talih kavramları arasında bir bağ kurulmuştur. Efsâneye göre Hüma, kimin başına konarsa sultan o olurmuş. Burada şarap, şaraba gark olan yani çok sarhoş olan kişinin kan yoluyla doğrudan başına/beynine çıkacaktır. İşte böyle olan kişi ile başına Hüma konan kişi arasında talih ve baht yönünden bir fark yoktur.

Dördüncü Beyit:

İkinci beyitte üzüm asmasının gölgesinden geçerek sarhoş olan hava dördüncü beyitte bereketiyle karşımıza çıkar. Bu berekete şaşırılmamalı çünkü yağmur mevsimi gelmiştir. Yağmurla birlikte hayat dalgası ortaya çıkar. Şiir-şair bağlamında düşünülürse, yağmurlu zamanda Hindistan'ın bunaltıcı havası daha serin ve latif bir hâl alır, yani bahar havası oluşur. Bu havada insan, çalışmaktan çok istirahat etmek, o ânın tadını çıkarmak kısacası bezm etmek ister. İşte bu hâl tekrar şarap dalgası oluşturur, yani şarap içme zamanı yine gelir.

Beşinci Beyit:

Yağmur mevsiminde her taraftan mutluluk, neşe fırtınası kopar, bu fırtına dört dalga ortaya çıkarır: gül dalgası, şafak dalgası, sabâ dalgası ve şarap dalgası. Yani yağmurlu ve fırtınalı bir havanın ardından kızıl ve sakın bir şafakta esen sabâ ruzgarı, gülün açılmasına ve kokusunu etrafa yaymasına sebep olur. Bu güzellikler yine şarap içme vaktinin geldiğini gösterir. Ayrıca bereketli yağmur, üzümlerin daha parlak ve iyi yetişmesine sebep olacağı için şarap dalgası kuvvetli olacaktır.

Altıncı Beyit:

Sarhoş havanın tesirleri, altıncı beyitte de devam eder. Fıtraten suya ihtiyaç duyan ve naz ile başlarını yükseltmek isteyen bitkilere, âb-ı hayatı, şarap dalgası verir. Bitkiler nasıl ki su ile teskin olur. Gâlib'e göre de insan şarap ile teskin ve hoşnut olur.

Yedinci Beyit:

Yedinci beyitte, insan ve üzüm asması arasında benzetme yapılmıştır. İnsanın damarında kanın dolaştığı gibi, asmanın damarlarında şarap dalgası dolaşır. Bu şarap dalgası, asmanın tepesine çıkarak renk alır yani üzüm olur, sonra da şarap olur. Bu beyitte, asmanın damarlarında şarap dalgası kan gibi koşturularak, asma insana benzetilmiştir. İnsan şarap içtiğinde, şarap kana karışarak damarlardan dimağa ulaşacağı için insan da asmaya benzetilmiştir. Nasıl ki şarap dalgası asmanın damarlarından tepesine doğru koşar, üzüm ve şarap olur. Şarap da insanın damarlarından dimağına doğru yükselerek neşe ve keyif olur ve insanın yüzüne bir renk verir. Burada renk, hem neşe ve canlılık anlamında hem de sarhoş insanların yüzünde pembeleşme/kızarma olacağı için gerçek anlamında kullanılmıştır. Bu beytin ikinci mısraında geçen “şehper-i reng” -rengin kanadı- ibaresi şarabın, mecazî ve gerçek mânâda insana renk vermesi anlamına geldiği gibi, Hindistan coğrafyasında, renkli ve ihtişamlı kanatlarıyla özellikle yağmur sonrası yaptığı gösteriyle görenleri hayran bırakan Tavus kuşuna da işaret etmektedir. Bu coğrafyada kaldığım zamanlarda şahit olduğum kadarıyla, aşırı nemli ve sıcak havalarda gölgelere saklanan Tavus kuşları, yağmur sonrası serin havalarda bütün ihtişamıyla ve zevkle dans etmektedir. Önceki beyitlerde geçtiği üzere böyle havalarda, insanı mutlu eder ve Gâlib'e göre şarap içme zamanıdır. Şarap içen insan da Tavus kuşu gibi neşe ile dans eder.

Sekizinci Beyit:

Sekizinci beyitte sarhoş havanın dalgasıyla açan gül dalgaları hayalleri aydınlatır. Gerçek manada da güzel koku insanı mest eder ve zihni açar. Aslında gül dalgasını oluşturan da şaire göre şarap dalgasıdır. Yani hayallerin açılması için şarap lazımdır. Yukarıda da bahsedildiği üzere Gâlib'in meşhur bir sözü vardır: *“Benden gül kokulu sözler işitmek isterseniz, sohbetime başlamadan önce bir kadeh şarap hazır ediniz.”*

Dokuzuncu Beyit:

Yedinci beyitte de bahsedildiği üzere, bu beyitte de şarabın dimağa ulaşarak neşe ve keyfe vesile olması sözkonusudur. Ayrıca şarap dalgasının, dimağdan kendi neşv ü nemâsını seyretmesi; şarap dalgasının tesiriyle dünyada meydana gelen güzelliklere, bâde ile sarhoş olan kişinin yani Gâlib'in gözünden seyretmesidir.

Onuncu Beyit:

Onuncu beyitte yağmur mevsiminin etkisi devam etmektedir. Bu mevsim vesilesiyle güzellikler dört bir yana yayılmıştır. Bu havayla her taraf hayat bulmuş, şenlenmiştir. Bir tarafta yeni yetişen güzel çiçekler, bir tarafta şarap dalgası, yani bu güzelliklerin etkisiyle yine şarap içme zamanı.

On Birinci Beyit:

On birinci beyitte Gâlib, gül mevsiminin yani baharın ve baharla gelen güzelliklerin, hayatın bir açıklaması olduğunu ifade eder. Şarap dalgası, denize giden damla gibidir. Yani dalga nasıl ki denize katılınca güç bulur, şarap dalgası da arttıkça insanı o kadar mutlu eder.

On İkinci Beyit:

Son beyitte Gâlib, gülün cilvelerinin yani üzüm asmasının gölgesinden geçerek sarhoş olan havanın, bir bahar mevsimi estirmesiyle ortaya çıkardığı güzelliklerin, kendisini mest ettiğini söyler ve Gâlib, gazelin “*Yine zamanı geldi, artık şarap dalgası kanatlarını açar.*” anlamındaki ilk mısramı, son mısra olarak tekrar zikreder. Yani aslında son balangıçtır, şarap içme vaktinin gelmesiyle başlayan gazel, yine şarap içme vaktinin gelmesiyle biter, daha doğrusu bitmez.

Görüldüğü üzere rediften dolayı gazelde ana tema “*şarap*”tır. Şarapla birlikte bazı kavramlar da doğrudan veya dolaylı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: “sarhoşluk”, “hava ve bahar”, “gül”, “yağmur”, “bitkiler/çiçekler”, “hayat ve varlık” “rüzgar”, “Hümâ”, “Tâvus”, “neşe”, “mutluluk”, “talih” ve “sevgili” gibi kavramlardır.

Şiirde baharın gelmesi; yağmurun yağması; çiçeklerin açması; insanın talihi, neşesi, mutluluğu; şafak vakti; gül kokusu gibi bütün güzellikler şaraba bağlanmıştır. Gâlib'e göre şarap, bu güzelliklerin sebebi olduğu gibi, bu güzellikler de şarap içmeye sebeptir.

Yukarıda Gâlib'in hayatı anlatılırken onun, tasavvufi konulara şiirlerinde yer vermediği ama ömrünün sonlarına doğru bazı tasavvufi unsurları şiirine derinlik ve estetik kazandırmak için kullandığı belirtilmişti. Bu bağlamda “şarap” kavramı tasavvufi açıdan yorumlanırsa şiir, çok farklı bir boyut kazanır. Bu çalışma için kendilerinden yardım aldığım, Jamia Millia İslamia Üniversitesi Urdu bölümünde görev yapan bazı akademisyenlerin kanaatine göre Gâlib bu gazeli 30-35 yaşlarında iken yazmış olmalıdır. Bu cihetle her ne kadar gazel, tasavvufi açıdan yorumlanmaya müsaid olsa da Gâlib'in hayatı ve edebî kişiliği göz önüne alındığında bu yoruma girilmemesi belki daha doğru olacaktır.

Haşmet'in Gazelinde Konu ve Şaraba Bakış Açısı:

Birinci Beyit:

Haşmet'in gazelinin ilk beytinde, sevgilinin dudağı ve şarap arasında bağ kurulmuştur. Şarap sevgilinin dudaklarına parlaklık ve kırmızı renk vermiştir. Gerçek manada şarap kırmızı olması cihetiyle, içilirken dudakları kırmızılaştırması ve parlatması gayet normaldir. Mecazî manada şarap, nasıl mest ve sarhoş edici ise sevgilinin yakut gibi kırmızı dudakları da mest ve sarhoş edicidir. Zaten ikinci beyitte gönül hanesinin harap olması, sevgilinin şarap gibi dudakları karşısında Haşmet'in hâlini ifade eder. Haşmet, bu beyitte şarabı gerçek manasıyla sarhoş edici bir içki anlamında, Klâsik Türk edebiyatında sık kullanılan dudak-şarap istiaresi ile kullanmıştır.

İkinci Beyit:

Bu beyitte şarap ile sevgili daha doğrusu sevgilinin yanakları arasında alâka kurulmuştur. Sevgilinin yanakları, güneş gibi kızıl rengini şaraptan almıştır. Bu renkle sevgili, kavuşma sabahına işaret eden güneş gibi doğmuştur ve zaman artık kavuşma sabahıdır. Böylece âşığın acılarının ifadesi olan âh mumunu yakmaya gerek yoktur. Burada şarabın gerçek manada insan üzerindeki etkisini şair, soyutlaştırmıştır. Şarap içip sarhoş olan insanın yüzü kırmızılaşacağı için, sevgili de şarap içince yüzü kırmızı olacaktır. Sevgilinin gün gibi parlak yüzünde, güneş gibi kızıl yanaklarının zuhuru, semâda güneşin tan vaktindeki doğuşu gibi hayal edilmiş ve bu vakte vuslat sabahı denilmiştir.

Üçüncü Beyit:

İkinci beyitte karşımıza çıkan vuslat kavramı üçüncü beyitte de devam etmektedir. Haşmet, ayrılık sarhoşluğunun humarından kalan baş ağrısını, sevgilinin dudağını öperek def eder. Sevgilinin dudağını burada da şaraba benzeten şair, humarı yok etmenin yolununun, tekrar şarap içmek olduğunu ifade etmiştir, denilebilir.

Dördüncü Beyit:

Bu beyitte şarapla birlikte meyhane/bezm kavramı da karşımıza çıkar. İçki meclisinde yeni ve başka bir parlaklık vardır. Bu parlaklık şarabı ve kebapı daha güzel ve lezzetli yapar. Muhtemelen içki meclisine, şaraba ve kebaba bir başka, taze parlaklık ve güzellik veren sâkîdir, yani sevgilidir. Şair, bu beyitte içki meclisinin en önemli unsurları olan sâkî/sevgili, şarap ve kebapı zikretmiştir.

Beşinci Beyit:

Son beyitte yine sevgilinin yüzü ve şarap arasında bağ kurulmuştur. Şarap sevgilinin yüzünü renkli bir örtü ile örtmüştür ve bu örtünün görünüşünde farklılıklar vardır.

Genel olarak Haşmet'in gazelinde şarap, sevgili ile özdeşleştirilmiştir. Her beyitte şarapla birlikte sevgiliden de istiare veya teşbih yoluyla bahsedilmiştir. Şarabın sarhoş ediciliği, lezzeti ve rengi münasebetiyle sevgilinin dudakları, yanakları ve vuslat anılmıştır. Şarap âdetâ sevgilinin bazı güzelliklerine ve vuslata vesiledir. Ayrıca meyhane, bezm, sâkî kavramlarına da değinilmiştir.

Benzerlikler:

İki şair de şarabı, bazı güzelliklerin sebebi olarak görmüştür. Gâlib ve Haşmet, şarabı gerçek anlamıyla dünyevî manada kullanmıştır. İki şair de şarabın rengi, sarhoş ediciliği özelliklerinden hareketle farklı hayaller ve imajlar oluşturmuşlardır.

Farklılıklar:

Haşmet, şarabı daha çok sevgili etrafında düşünürken Gâlib, şarapla tabiat arasında kurduğu bağı ön plana çıkarmıştır. Gâlib, sadece birinci beyitte şarabla sevgiliyi birlikte anmış, Haşmet'in ise beş beytinde sevgili ve şarap kavramları bir arada yer almıştır. Gâlib ve Haşmet'in sevgili ve şarapla ilgili benzetmeleri de farklıdır. Gâlib, şarap testisinin ağzı açıldığında etrafa saçılan kabarcıkları, sevgilinin örgülü veya örtülü saçını açarak etrafa yaymasına benzetmiştir. Haşmet ise sevgilinin, dudağını, yanağını ve yüzünü; rengi ve mest ediciliği yönünden şaraba benzetmiştir.

Gâlib'in şarap etrafında oluşturduğu hayal ve imajlar, Haşmet'in hayal ve imajlarına göre daha farklı ve çeşitlidir. Bu çeşitlilikte Gâlib'in gazelinin uzun olmasının da etkisi göz ardı edilemez. Fakat Haşmet daha da uzun yazsa yine bu minval üzere devam edeceğini söyleyebiliriz. Zira Haşmet divanındaki "şarab" redifli beş beyitlik diğer bir gazelin teması da bu gazeldeki gibi aynı kavramların yani -şarap, sevgili, dudak ve yanağın- etrafında dönmektedir.

Gâlib'in gazeli, kahramanı şarap olan bir hikâye gibidir. Her şey şarap testisinin ağzının açılması gerektiği fikriyle başlar ve anlatılanlar, silsile hâlinde devam eder. Hemen her beyitte şarap farklı kavramlarla kullanılır. Haşmet'in gazelinde ise her beyitte şarap ve sevgili esas unsurdur:

Gâlib'in beyitlerinde geçen temel kavramlar: Haşmet'in beyitlerinde geçen temel kavramlar:

1. beyit

Şarap, kadeh, sevgili.

2. beyit

Şarap, bahçe erbabı (bütün insanlar), üzüm asması, hava.

3. beyit

Şarap, talih, Hümâ.

4. beyit

Şarap, yağmur, bereket, varlık.

5. beyit

Şarap, neşe, gül kokusu, şafak vakti, sabâ rüzgarı.

6. beyit

Şarap, âb-ı hayât, bitkiler/çiçekler.

7. beyit

Şarap, üzüm asmasının damarları, renk, kan, Tâvus kuşu.

8. beyit

Şarap, gül kokusu, hayâl, çerâğ.

9. beyit

Şarap, neşe/eğlence.

10. beyit

Şarap, bahar, çiçekler.

11. beyit

Şarap, hayatın manası, bahar, damla, deniz.

12. beyit

Şarap, sarhoşluk ve şarabın/baharın güzellikleri.

1. beyit

şarap, sevgilinin dudağı, gönül.

2. beyit

Şarap, sevgilinin yanağı, vuslat, âh.

3. beyit

Şarap, sevgili, firak humarı.

4. beyit

Şarap, bezm, kebab, sevgili.

5. beyit

Şarap, sevgilinin yüzü.

4. Şiirlerin Dil ve Üslûp Yönünden Mukâyesesi:

Gâlib'in Gazeli	Haşmet'in Gazeli
Toplam : 165 kelime	Toplam: 62 kelime
Urduca: 20 kelime. % 12	Türkçe: 15 kelime. %24
Hintçe: 22 kelime. % 13	Arapça: 23 kelime. %37
Arapça: 51 kelime. % 31	Farsça: 24 kelime % 39
Farsça: 72 kelime. % 44	

Gâlib'in Gazeli	Haşmetin Gazeli
İsim Soylu Kelimeler: 153 kelime. % 93	İsim Soylu Kelimeler: 53 kelime. % 84
Fiil Soylu Kelimeler: 12 kelime. % 7	Fiil Soylu Kelimeler: 10 kelime. % 16

Benzerlikler :

Gâlib'in ve Haşmet'in gazellerinde kullanılan Arapça ve Farsça kelimelerin oranı birbirine yakındır. İki şair de Arapça ve Farsçadan, dillerine geçen kelimeleri, kendi dillerindeki kelimelerden daha çok kullanmışlardır.

Gâlib'in de Haşmet'in de gazellerinde isim soylu sözcükler, fiil soylu sözcüklere göre oldukça fazladır.

İki şairin üslûbu; şarabı tanımlamaları, nitelermeleri ve şarabın etkilerini anlatmalarını yönünden birbirine benzemektedir.

Farklılıklar :

Gâlib, gazelini Hintçe kelime ve eklerin etkisinin çoğalmaya başladığı Modern Urduca ile yazmıştır. Haşmet ise 18. yüzyıl Osmanlı Türkçesi ile yazmıştır. Gâlib'in gazelinde 4 dilden, Haşmet'ininde 3 dilden kelime bulunmaktadır.

Haşmet'in gazeli, Gâlib'in gazeline göre çok kısa olmasına rağmen fiil-ve fiilimsiler yönünden daha zengindir. Haşmet'in gazelinde yüklem çöğunlukla zaman kipleri ile çekimlenmiş fiillerdir. Gâlib'in gazelinde ise ek-fiil olarak yüklem olmuş isim soylu sözcükler fazladır.

Sonuç :

Özellikle son asırda araştırmacılar tarafından karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına önem verilmiş, farklı milletlere âit edebî eserler mukayese edildiği gibi ulusal eserler de kendi içinde karşılaştırılmıştır. Türk edebiyatına âit edebî ürünler başta Batı edebiyatı olmak üzere Fars ve Arap edebiyatı ile mukayese edilmiştir. Ancak temelini Türklerin oluşturduğuna dair kanaat ve kabûllerin bulunduğu Urdu edebiyatı ile Klâsik Türk edebiyatı arasında şimdiye kadar bir mukayese çalışması yapılmamıştır. Bu sebeple bu yazıda özellikle bir kavram etrafında, Klâsik Türk şiirinden ve Urdu şiirinden bir örnekle karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır. Karşılaştırmaya esas alınan kavram "şarap" olarak seçilmiştir. Urdu edebiyatında şaraba ayrı bir önem veren Mîrzâ Gâlib'in "mevc-i şarâb" redifli gazeli ile Dîvân şairlerinden Haşmet'in "şarâb" redifli gazeli mukayese edilmeye çalışılmıştır. Öncelikle Mîrzâ Gâlib ve Haşmet'in hayatı ve edebî kişiliği karşılaştırılmış, benzer ve farklı yönleri ortaya konmuştur. Şairlerin hayatı ve edebî yönleri bazı noktalarda benzerken çoğu noktada farklılık göstermektedir. Sonrasında şiirlerin biçimsel yönü kısaca karşılaştırılmış, iki şiirin benzer ve farklı şekil özellikleri tespit edilmiştir. Karşılaştırmanın üçüncü bölümünde şiirler konu ve muhteva yönleriyle mukayese edilmiştir. Burada hususen şairlerin şarapla ilgili düşünceleri, hayalleri ve nitelemeleri dikkate alınarak Haşmet'in dolayısıyla Dîvân şiirinin ve Gâlib'in dolayısıyla Urdu şiirinin şaraba bakışı değerlendirilmiştir. Bu noktada şairler, şarapla ilgili benzer/ortak hayal ve mânânalara sahip olmakla birlikte aslında Gâlib ile Haşmet'in dolaylı olarak Klâsik Türk şiiri ile Urdu şiirinin şarapla ilgili hayal ve imajlarının, yaptıkları niteleme, teşbih ve istiarelerin çok farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkların sebepleri, muhtemelen şairlerin yaşadığı coğrafya, iklim, kültür ve medeniyettir. Zîrâ Gâlib'in anlattığı şarapta, Hindistan coğrafyası, iklimi ve kültürünün tesiri kendini göstermektedir. Haşmet'in bahsettiği şarapta ise Klâsik Türk şiiri anlayışının kalıplaşmış istiâre, teşbih ve hayallerini görürüz. Son olarak gazellerin dili üzerine yapılan mukayesede iki şiirde de Farsça ve Arapça kelimelerin oranının fazla olduğu, şairlerin, anadillerine âit kelimeleri daha az kullandığı, Gâlib'in şiirinde dört dilden, Haşmet'in şiirinde üç dilden kelime bulunduğu ve iki şiirde de isim soylu sözcüklerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir.

Aslında yazının girişinde amacın iki şair ve edebiyat arasında bir etkileşimin olup olmadığını araştırma gibi bir iddianın bulunmadığı söylene de en azından bu sade mukayesenin neticesinde iki şairin/edebiyatın/şiirin bazı benzer noktaları bulunmakla birlikte bunlar arasında bir etkileşimin olduğundan söz etmek şimdilik zor görünüyor. Ancak bundan sonra, erbâbı tarafından Klâsik Türk edebiyatı ve Urdu edebiyatı arasında yapılacak farklı ve daha geniş mukâyeseler bu iki edebiyat arasından herhangi bir etkileşimin olup olmadığına dair daha net tespitler ortaya koyacaktır.

KAYNAKÇA

- ARSLAN, Mehmet-AKSOYAK İ.Hakkı (1994). Haşmet, Haşmet Külliyyâtı (Dîvân, Senedüş'-Şu'arâ, Vilâdet-nâme, İntisâbü'l-Mülk), Sivas: Dilek Matbaacılık.
- AYDIN, Kamil (1999). Karşılaştırmalı Edebiyat Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı, İstanbul: Birey Yayıncılık.
- BAYRAM, Yavuz, "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi ve Bir Uygulama", *Selçuk Ü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 16, s. 69-93.
- BENLİ, Selma (2004). "İlk Dönem Urdu Edebiyatına Genel Bir Bakış", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 13 Bahar, s. 91-106.
- BİLİK, Nuriye (2004). "Nasreddin Hoca Fıkralarının Pakistan'daki Nasreddin Hoca Fıkraları ile Mukayesesi", Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 15, Güz.

- BULGUR, Durmuş (2007). Urdu Dili ve Grameri, Konya: Tablet Kitabevi.
- ÇİMEN, Nilgün (2010). Urdu Dili Edebiyatı ve Kültürüyle İlgili Türkçe Yayımlanmış Çalışmalar, Ankara: (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).
- ENGİNÜN, İnci (1992). Mukayeseli Edebiyat, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- GÜRSEL, Aytaç (2003). Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, İstanbul: Say Yayınları.
- HUSAIN, Yusuf (1997). Urdu Ghazals of Ghalib, New Delhi: Ghalib Institute.
- KEFELİ, Emel (2000). Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ROUSSEAU, A.M- PİCHOİS, Cl. (1994). Karşılaştırmalı Edebiyat, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- SOYDAN, Celal (2008). Mirza Esedullah Han Gali-Galib Divanı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- TOKER, Halil (1998), “*Urdu Şiirine Genel Bir Bakış-Başlangıcından Klâsik Dönemin Sonuna Kadar*”; İstanbul: Şarkiyat Mecmuası, Sayı: VIII, s. 169-184.
- TOKER, Halil (2012), “*Urduca*”; Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi C. 42, s. 170-172.
- UÇAN EKE, Nagehan (2013). “*Klâsik Türk Edebiyatında Metinler Arasılık Alanında Bibliyografya Denemesi ve Hasibe Mazioğlu'nun Fuzûlî-Hâfız Örneği*”, Ankara: Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/1 Winter 2013, p.2651-2670.
- UYSAL, Nursel (2006), Türkçe ve Urduca Atasözlerinin Biçim ve Kavram Özellikleri Bakımından Mukayesesi, Konya: (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).